

MADÁCH □ BUDAPEST KEL.♦♦.

Alkotó és romboló munka a szabadkőművességben

A Madách □ 1911. évi nov. 21 - iki munkáján
előadta

SZALAI PÁL tv. ♦♦.

*Budapest, 1911. Károlyi György tv., ♦♦♦ kő- és
könyvnyomdája*

I. Radikális és konzervatív széksek.

Alkotó és romboló munka a székességben. E címen dr. Szende Pál tv.♦♦, a Martynovics □ nagytudású hely.♦♦ főmestere, a társadalmi ismeretek lelkes tanítómestere, közreadta füzet alakjában a □-ában tartott egyik előadását. A munka címe megragadta figyelmemet. Azt vártam, hogy a jeles sociologus kiegészíti e munkájával főmestere, dr. Jászi tv.♦♦ székfoglaló programját és – mint főmestere – keresni fogja javaslataival a módot az u. n. „radikális és konzervatív” □ között még mindig fennálló destruktív egyenetlenségek leszerelésére.

Őszinte sajnálattal kell kijelentenem, hogy csalódtam. Az előadó szembehelyezkedik főmestere kifejtett programjával és munkájában olyképp védekezik a székességet *profán oldalról* ért erős támadásokkal szemben, hogy meggyőző érvek helyett szintén támad, még pedig nem ellenséget, hanem szks tv.♦♦ket, többnyire igaztalanul, szenvedé-

lyes, bántó hangnemben. E támadásoknak szinte személyes élű részét mellőzhetjük e discussió keretéből; ellenben mindnyájunk okulására foglalkozni kívánok az előadó ama fejtegetéseivel, amelyek az e Házban végzett alkotó és romboló munkát tárgyalják.

„Miben áll tulajdonképpen a mi romboló tevékenységünk?” – így szól az előadó – „*Akarjuk az általános, egyenlő és titkos választójogot. A nemzetiségek egyenjogúsítását. A kötelező, ingyenes, felekezeten népoktatást. A nyugatihoz hasonló kultúrát. Az ipar és kereskedelem fejlesztését. Az alsóbb néposztályok anyagi helyzetének és szellemi színvonalának emelését. Az élelmiszerek olcsóbbságát. Az eddiginél helyesebb és igazságosabb adórendszert. Ezzel szemben az alkotó munka apostolai tele szájjal hirdetik a cenzusos választójogot, amely a felnőtt emberek millióit kizárja a törvényhozás gyakorlásából, a nyílt szavazást, amely az erőszaknak és megvesztegetésnek melegágya, a nemzetiségi elnyomatást és a nemzetiségi viszályt, a felekezeti különbségek kiélesítését, a felekezeti iskoláknak az adófizetők pénzéből való eltartását, védvámot és tilalmi sorompót a nyugati civilizáció ellen, az ipar és kereskedelem-ellenes agrárizmus nagyranövelését, az elavult adórendszert, az élelmiszerek drágulását. Ez az ő alkotó munkájuk.*”

„*Alkotó és romboló munka a szkségben*”. Ez lévén címe a munkának, fel kell tételeznem, hogy a szksek két különféle felfogású táboráról beszél az előadó. Szerinte tehát privilégiuma az u. n. szélső radikális vezéreknek a nép igazi üdvét előmozdító munkaprogramm. Legyen szabad ezzel szemben kérdezni, vajjon van-e egyáltalában igaz szks.♦♦, van-e velünk egyívású jó magyar polgárember, aki az ország számára mást óhajtana, mint a nép nagyságát, gazdagságát, függetlenségét: mindazt, amit Szende tv.♦♦ is kíván honfitársainak? Mily jogcímen illeti az előadó a máskép gondolkodó szk. ♦♦ tv.♦♦ket oly vádakkal, amelyekkel semmiféle jóhiszemű embert, de szksz ♦♦-t annál kevésbbé szabadna megbántani? Hisz az Alkotm.♦♦ II. alaptörv.♦♦ 4. §-a világosan megköveteli a szkstől, hogy minden igaz meggyőződést tiszteljen. „*A mai kiváltságosok szolgálatában álló ellenségeink – mondja tovább az előadó – a rombolás elkopott jelszavának segélyével szeretnék még most is lehetetlenné tenni a jogegyenlőséget, kijátszani a közteherviselést és visszaállítani a gazdasági jobbagyságot.*” „*Ők a konzerválás, a megkövesítés munkáját elkeresztelték alkotásnak, a mi reformtörekvéseinket pedig rombolásnak rágalmazzák!*”

Szószerint idéztem az előadó felfogását a magyar szkség két táboráról. E külső

hatásra számító kijelentésekkel szemben az idei Szksi Nagygyűlés hivatalos jegyzőkönyvéből idézem az u. n. konzervatív % egyik legexponáltabbjának, a Nemzeti □ nagygyűlési képviselőjének ottan tett következő jellemző kijelentését :

„Eszembe jutott az, hogy a „Dél” a „Nemzeti” páholyt a reakció sötét zugaiban bújkáló vakondokkal együttlakónak nevezte. Hat éve jöttem ide, és nem azért jöttem, hogy a reakciót szolgáljam, hanem a haladást. Amikor a „Nemzeti” páholyt a reakció sötét zugaiban lakónak nevezik el, és három év óta támadnak hétről-hétre, akkor az indulat felébred az emberben, és ha visszautasítja a támadást és kissé erősebben teszi, azt nem szabad úgy odaállítani, mintha mi kezdtük volna. Nem mi kezdtük, hanem a radikális testvérek. Ezt akarom leszegezni.” (Zaj. Egy hang: Újságok !)

„Mi is szolgáljuk a progresszív eszmét. Mi is az általános, titkos, községenkénti választójog hívei vagyunk; mi a felekezetenélküli állami oktatás, hívei vagyunk. (Élénk éljenzés és taps.) És amikor ezt tegnap ünnepélyesen leszögeztük, akkor nem a mi hangunk volt az, amelyet Pfeifer t. említett, de más hang, amely megzavarta a tegnapi ünnepélyes munka csendjét. Nem vagyok az az ember, aki túlmegy a határon, de higy-

jétek el, hogy legmélyebben sértve érzem magamat, hogy amikor a szabadkőművesség kebelében állok hat év óta, és a legjobb erőmet fejtem ki a haladás érdekében, akkor a sötétség zugaiban lakó vakondoknak neveznek el.”

A Nagygyűlés viharos tárgyalásai közepette Dingha Béla tv.♦♦ részéről elhangzott kifakadás, továbbá a Nemzeti □ nevében hangoztatott hivatalos deklaráció a haladó Programm mellett éppen nem bizonyítja azt, hogy ezek az u. n. „legkonzervatívabb” ttvk.♦♦ a „megkövesítés” munkáját folytatnák.

Teljesen pártatlanul szemlélem évek óta ezt a mesterségesen felidézett, áldatlan harcot tvk.: között és meg kell állapítanom mély sajnálattal, hogy nem az u. n. „konzervatív” tábor idézte fel azt. Hogy mikép gondolkodnak pl. a Nemzeti páholyban a „radikális, vagy konzervatív szkségről” – szíves engedelmetekkel ugyancsak idézni bátorodom egy jellemző részletet a nevezett □ egyik alapítójának és ma is agilis tagjának, Gerster Béla tv.♦♦-nek, e címen tartott előadásából:

„hogy módszerünk tehát abban különbözik a radikális testvérekétől, hogy mi nem állunk neki és nem akarjuk rögtönösen és azonnal betölcsérezni az ismeretlen fejlettségű koponyákba az idegenből behozott

bölcsességeket, hanem felismerni igyekezőn a magunk és a médiumok képességeit és teljesítőképességeit, a reformmunkával valóban radikálisan kívánunk akként előrehaladni, hogy azt a tudatosabbá, szorgalmasabbá és erkölcsében egészségesebbé fejlesztett magyar társadalom ne csak befogadni, hanem a reformokat, nagyobb erejével, eleven életben is tartani és továbbfejleszteni képes legyen.”

„Mert a puszta intézmények, a reformáló törvények csak mechanikai, életnélküli képletek maradnak a nemzet életében, ha azokat nem önmaga vívta ki, ha a nép nem képes, nem érett még meg arra, hogy céltudatosan éljen velük.”

„Így p. o. hiába vannak a dél- és közép-amerikai országoknak gyönyörű republikánus alkotmányaik, az északamerikaiaktól telegrafikus gyorsasággal lekopírozott törvényeik és intézményeik, körükben mégis a barbár zsarnokság dúl és nem szűnik meg, mert emberanyaguk nem képes a kopírozott ország emberanyagának nivójára felemelkedni.”

„Így van ez nálunk is. Hiába vannak meg a nép szabadságát és államunk függetlenségét biztosító írott törvényeink és alkotmányunk, hiába hoznak majd ezentúl is, papíron, akármilyen liberális és radikális reformtörvényeket, ha a néposztályok és ki-

vált a vezető szerepre hivatott rétegek oly érzéketlenek maradnak, mint eddig voltak, a természetes és írott jogoknak, érdekeiknek megfelelő gyakorlása iránt és hogyha olyan türelmet tanúsítanak, mint eddig tanúsítottak, a jogtalanságok és igazságtalanságok elviselésében, ha nem szervezkednek jobban és határozottabban a bajok szanálása és jobb életfeltételek elérése végett. Vagyis ha a népalany kvalitása nem javul úgy, ha más lepel alatt is, csak dúlni fog ezentúl is a modern, gyorsabb ütemű haladás iránt érzéketlen történeti osztályok egyeduralma. És amint a 48. és 67-iki, inkább külső-alakinak vehető állami szervezkedéseink nem emelték fel a kultúrnemzetek önérzetes létéig a magyar nemzetet eddig sem, úgy a törvényhozási tevékenység ezt, egymagában, bizony ezentúl sem fogja eredményezni.”

»Egyszóval: a magyar intelligenciának – nekünk – meg kell tennünk a magyar termelő osztálynak ugyanazokat a szolgálatokat, amelyeket p. o. a szabadkőművesi szellemű középosztályhoz tartozó intellektuelek: a szocialista írók és filozófusok, az ipari proletárságnak akkor megtettek, amikor tudományos alapossággal, a proletárság szociális és gazdasági helyzetének alapokait kikutatták és megjelölték számára az útírányt, amelyet követve az boldogulhatott. Vagyis hasonló

szolgálatokat kell tennünk a polgárságnak, mint aminőket tettek Marx és társai, amikor a proletárságot osztályöntudatra ébresztették és az immár nagy eredményeket elért mai szervezkedéseinek alapjait lerakták.”

„A mi feladatunk: ugyanezt megcselekedni a magyar termelő közép polgári osztálylyal, beleértve ebbe a fogalomba a kis- és középbirtokos földműveseket, mint legfontosabb nemzeti tényezőket és ideértve természetesen a lateiner osztályt is.”

„Verster Béla tv.♦♦. érdekes előadását több □, köztük a Nemzeti □ testületi részvétele mellett néhány nappal ezelőtt a Martinovics □ is külön munkán tárgyalta és ezt a füzetben is megjelent értekezést a mi D-unk minden egyes tagjának is különös figyelmébe ajánlom. Fejtegetései talán nem minden tekintetben egyeznek a mi felfogásunkkal; de el kell ismernünk, hogy a szerző vitatkozási módja, humánus érzésre valló gondolkodása, az ellenkező nézetek iránt az egész vonalon tanúsított megbecsülés, sympathikusabb, mint a Martinovics □ érd ♦♦. h. ♦♦.főm.♦♦.-nek szenvedélyes támadása. Szende tv.♦♦. e tekintetben nem halad egy úton főmesterével, Jászi tv.-el, aki programjában keresi az együttműködést, a bajtársi melegséget, a személyes érintkezést valamennyi tv.♦♦. □-al, *együttes munkákon*, a radikális esz-

mék megérlelésének lehetővé tétele érdekében és amint idei főmesteri székfoglaló beszédében kijelenti, „*nem akar túlszigorúan alkalmazkodni a régi disztinkcióhoz, a radikális és nem radikális* *között tett, szinte iskolai megkülönböztetés által.*”

Én egyáltalában végre kiküszöbölendőnek tartom e Házból a szksek osztályozását „konzervatív” és „radikális”, fekete csuhás és vörös zászlós szksekre. Valamennyien „jóhírű szabad férfiak” vagyunk, akik telve lelki ideálokkal jöttünk ide. Az évszámos estjét itt töltjük el, órákon át, önzetlen, közérdekű munkát folytatva, fárasztó, napi profán tevékenység után. Én csak *szkseket*, de nem osztályokra szétagolt küzdő seregeket ismerek ide benn.

II. Romboló munka a szksségben.

A szk•♦• tvk•♦• anélkül is kiseded táborának erőszakolt szétagolása, dezorganizációja tehát feltétlenül romboló munka a szövetségben. Hogy mi az alkotó és mi a romboló tevékenység körünkben, azt nem nehéz megállapítanunk: Minden porszem, minden jótékony szívből adott karaj kenyér, minden tollvonás, minden gondolat, amely, előremozdítja hu-

mánus irányunkat – bár csak egy vonal-nyira is – kétségtelenül becsületes alkotó munka, mely a symbolikusan, szks.♦♦ szel-lemben létesülő Salamon templomát tovább-építi. Ellenben romboló munka nemcsak az, amely bontó csákánynyal tör le valami kész, vagy épülőfélben levő alkotást; hanem ugyan-csak rombolás a gúny, a jogosulatlan táma-dás, a szksséggel össze nem férő ócsárlása minden jóakaró törekvésnek; mert az ily bántó támadások a szks.♦♦ tv.♦♦ munkakedvét megbénítják, letörik. Ezt a destruktív tevé-kenységet tehát e Házból végre ki kell küszöbölnünk.

Rendkívül nagy nyereségnek tartom a sociologus ttv.♦♦-ket a magyar szksségre nézve; de kívánatos volna, hogy nagy munkaerejü-ket összhangba hozzák a többi tv.♦♦ ki-próbált tevékenységével és minden más fel-fogású szks.♦♦ tv.♦♦ lekicsinylését ezentúl mel-lőzzék; mert hisz ezek is, bár más nézeten és talán kevesebb eredménynyel, de bizo-nyára ép oly önzetlenül szolgálják a kir.♦♦ művészetet, mint Szende tv.; és társai.

Az előadót, ki egyrészt védekezik a rombolás vádjával szemben, fejtegetései kö-zepette temperamentuma elragadja, amikor azt állítja, hogy a rombolás ténye új irányok megteremtésénél sokszor szükséges és a harc-módor mellékes körülmény.

„A francia forradalom” – mondja ő – »elérte célját, pedig annak vezetői átkozottul rossz modorú fickók voltak.” Elfelejtí abban, hogy a francia forradalom sikerét nem ez „átkozott rossz modorú fickók” öldöklése segítette elő, hanem azok a hatalmas eszmék, amelyektól az egész francia társadalom szaturálva volt. A kereszténység elterjedését sem a középkori kereszties vitézek kardélre hányt ember-hekatombái terjesztették, hanem a keresztény tanok erkölcsi ereje, amely megragadta a lelkeket. A reformációt sem volt képes megakadályozni sem a Szt. Bertalan-éji tömeggyilkosság, sem a 30 éves háború borzalmassága. Minden erőszak, minden akadály dacára elterjesztette azt az új hitfelekezet varázsa. A szociális gondolkodást sem a munkástömeg boterdeje vagy vörös zászlói, hanem a mesterek tanításai teszik népszerűvé. A jó végre utat tör magának rombolás nélkül is és a férgese elhull többnyire magától.

*

* *

A szksek egy részének romboló munkájáról elmélkedve, meg kell emlékezmem dr. Jászi tv♦♦-nek ama pirostáblás füzetkéjéről is, amelyben megindokolni törekszik, hogy miért lépett ki a „Világ” szerkesztőségéből.

E mérges kis irat, amelyet innen a páholyházból szks.♦♦. küldöttek szét bizonyára a ttvk.♦♦. meggyőzésére, tehát szks.♦♦. munka akar lenni, sajnos, csak meggyőző bizonyítéka annak, hogy írója pártpolitikával foglalkozik ide benn is. Nem érvel, hanem támad a szokott népgyűlési hangon és propagandát csinál a justh-pártnak. A kiválás gondolata a „Világ” szerkesztőségéből – alig hiszem – hogy Jászi tv.♦♦.-től magától ered, mert ő maga bevallja, hogy a „Népszava” egyenes felhívása folytán vált onnan ki; valószínűleg attól félve, hogy a munkástömeg szimpathiáját elveszíti, ha megmarad a „Világinál, oly lapnál, mely nem dicsőíti a nemzet üdvét egy decennium óta annyira szolgáló obstrukciót. A nagytudományú szerző ezzel kétségtelenül romboló munkát végzett a szks.♦♦. publicisztika érdekeivel szemben. A „Világ” korlátlan teret adott Jászi tv.♦♦. tollának és bizonyára csak árt a Szövetség prestigének, ha a munkástömeg terrorjának engedve, Jászi tv.♦♦. gyengíti a szks.♦♦. szellemű sajtót e kilépésével.

A munkásság ezért nem lesz hálás Jászi tv.♦♦.-nek. A szocializmus is t. i. – amint ezt Paul Ernst, a kiváló német esztétikus megállapította – ma már két táborra oszlik: azokéra, akik elértek valamit, továbbá a „Nincsen Jánosok” osztályára. Megállapítja a nevezett

tudós, hogy bármennyire hangoztatja is a szocializmus a világmegváltás ideálját, erőlködése nem más, mint törekvés a munkás-ság egy igen vékony felső rétegének a jobb polgári ellátás állapotába emelni. Amint ez a jobb sorsba került osztály elérte célját, többé-kevésbé revizionista lesz; megalkuszik a helyzettel, okos kompromisszumra lép a más pártbeliekkel. Ezek sorából kerülnek ki a Millerand-ok, Bebel-ek, Paul Singer-ek és John Burns-ek; felviszik a parlamenti pártvezérségig, miniszteri tárcákat vállalnak és tulajdonkép új kasztot alkotnak.

Az alsó, tovább szűkülködő néposztály pedig rendesen megtagadja még őket is, a saját sorukból felemelkedetteket. Mennyivel inkább fogja idegeneknek tartani, sőt gúnynyal illetni a burzsoá ügyvédet vagy publicistát, még ha segítségét el is fogadja. Nálunk a demokraták voltak egy ideig a nép ily megváltói, amíg a fővárosi bizottsági tagságig jutottak; de még a munkáspénztár szocialista vezérémbereit is többé-kevésbé ma már a munkástömeg nem tartja a magáéinak. Ebből a szempontból kell elbírálnunk a Jászi tv.♦♦ váratlan állásfoglalását az úgyszólván számára alapított „Világ”-al szemben.

*

* *

Romboló szkszi munkának vagyok kénytelen minősíteni, hogy maga a NP♦♦ de különösen egyes □, – kétségkívül a szociológus ttvk♦♦ erőteljes befolyása következtében – a szkszi szövetség nevében kiléptek annak idején a prof♦♦ harcmező porondjára. Nem áll az, hogy e fölösleges, prof♦♦ állásfoglalás használt Szövetségünknek.

Mindenütt, még Franciaországban is, ahol pedig döntő hatalma van a szksségnek, a klerikalizmussal nem maga a szksség, mint testület, hanem a szksek, mint prof♦♦ személyek küzdenek igazainkért. A szksséget magát az ellentábor inzultusának, kigúnyolásának kitennünk nem szabad. E lépésünkkel nem értünk el többet szociális téren egy vonalnyival sem; ellenben elkerülhettük volna azokat a támadásokat, amelyek nemcsak klerikális oldalról értek bennünket, hanem a végeredményben értékes munkaerőket is kiragadtak körünkből.

A szksség hivatása –amint ezt a Martinovics □ igen érd ♦♦ főmestere is koncepdálta – *itt benn* előkészíteni csendben a prof.; társadalom javára szolgáló munkát és a megvalósítás feladata *künn* a szksség *prof♦♦ expozitúráira* vár, legyen az a Reformklub, Választójogi Liga, Társadalom-Tudományi Társaság, vagy akár más intézmény, ahol maga a Szöv♦♦ sehol, hanem mindenütt csupán

a szks tvk.♦♦, mint prof.♦♦ egyének dolgoznak. Nem tudok ugyanis elképzelni valamely német vagy angol NP.♦♦ -t, mely kiáll az utcára Zselenszkyekkel vagy Luegerekkal birokra kelni! . . .

III. A szksi jótékonyágról.

A magy.♦♦ szksi Alkotm.♦♦ I. alaptörv.♦♦ 2. § 3. bekezd.♦♦ szerint a szksség célja „a közerkölcsiség, művelődés és felebaráti szeretet terjesztése mellett *a jótékonyág gyakorlása is.*” Sajnos, ép az u. n. „radikális” ttvk.♦♦ nagy része lekicsinyli, kigúnyolja, vagy a legjobb esetben megtűri a szksi jótékonyágot. Szellemes, okos tagjai a Szöv.♦♦ -nek, mint többek közt pl. Bíró Lajos tv.♦♦ a szksek charitativ tevékenységét „tatarozásnak és pepecselésnek” nevezik. Szende tv.♦♦ pedig előadásában azt a látszatot kelti a más nézetten levőkkel szemben, mintha valaki egyáltalában kétségbe vonná, hogy a szksség *első feladata* mindenkor a társadalmi fejlődés előkészítése. Azt hiszem, olyan szks.♦♦ egyáltalában nincs, aki e tekintetben más nézetten volna, mint a sociologus ttvk.♦♦ vagy amint Jászi tv.♦♦ ezt kifejtette, hogy „a szks ♦♦ -nak *első feladata* az eszmeérlés és az úttörő kezdeményezés”, továbbá hogy „a

magy.♦♦. szkség kisdéd tábora az emberi haladás internacionálójának magyarországi avant-garde-ja avégből, hogy tanulmányozza a terepet és elkészítse a haditervet ama reformeszmék számára, melyeket az elmaradt tömeg még felfogni, vagy megvalósítani nem képes.” A szksi jótékonytásot Jászi tv.♦♦. is szükségesnek tartja, „míg az emberi produktívitas” – így mondja – „oly hihetetlen módon meg nem szaporodik, hogy egyenlő dúsán teríthet fel minden nép asztalán.” Ezzel szemben Szende tv.♦♦. előadásában a következő fenséges kijelentéssel inti le a jótékonytásot (12. old. V. fej.) „Nem titkoljuk” – mondja – „hogy elvileg helytelenítjük ama divatos jótékonytásot, amely ahelyet», hogy a társadalmi bajok gyökerére hatna, a nyomor tengeréhez képest jelentéktelen morzsákkal, kis könyöradományokkal akarja az emberi szenvedéseket orvosolni. Mi a jótékonytásot abban a formájában ismerjük el csupán jogosultnak, midőn szociálpolitikai tevékenységet pótol, midőn oly funkciót vállal magára, amely tulajdonkép az állami feladatok közé tartozik.”

Azt hiszem, hogy ha az élő, a mindennapi betevő falatért tülekedő emberiség várni tudna, amíg Szende tv.♦♦. és társainak sikerülni fog az éhezők és szenvedők száz bajának a gyökerére hatolni és a fájó sebeket

szociális intézmények útján végkép megszűntetni, akkor Szende tv.♦♦ kritikáját elfogadhatnák. De amíg a Szendéék által hangoztatott, mindnyájunk által óhajtott végcélt nehézkes, lassú érlelő munkával elérjük, addig a nyomorgó emberiség éhen, vagy betegen elpusztulhat. Bíró és Szende ttvk.♦♦ tehát úgy járnának el a szűkölködőkkel, mint az anekdótabeli zsugori, aki kidobatta a koldust, mert láttán a szíve fájt.

A mindennapi jótékonyosság, kdv.♦♦ ttk.♦♦ elsőrendű szksi munka, amelyre büszkék lehetünk! Nekünk nincsenek hatalmas, milliós pénzforrásaink, mint a klerikalizmusnak. Mindazonáltal Horváth János, volt székesfővárosi tanácsnok kimutatása szerint (Bpest közjótékonyági egyletei) Budapesten már 1903-ban 250 jótékony egylet működött, amelyekről bebizonyítható, hogy azok szks ☐, vagy ttvk.♦♦ alkotásai. A „Kelet” f. é. február 20-iki III. számának „Jótékonyosság” cz. cikke nyomán – különösen a fiatalabb ttvk.♦♦ okulására – jóleső érzéssel mutathatók reá, hogy a magy.♦♦ szksség kis serege micsoda hatalmas alkotó munkát produkál évről-évre a közjótékonyosság terén. Azt mondani e tevékenységünkre, hogy az „pepecselés-tatarozás” legalább is jogosulatlan. A többnyire kereskedőkből, lateinerekből és más hasonló, erősen elfoglalt polgáreemberekből

álló Minerva □ által fenntartott „Ingyen tej” egylet 1909. máj. 1-től-1910. április 30-ig 120,464 adag forralt tejet és 125,220 zsemlyét, továbbá beteg gyermekeknek 25,680 adag Székely-tejet osztott ki. A Neuschloss □, mely ugyanoly elemekből áll, patronizálja tudvalevőleg az „Ingyen kenyér” intézményt és a „Hajléktalanok menhely-egyletét.” Az utolsó évben az „Ingyen kenyér” boltok 248,650 adag, azaz 4973 mm., az 1908/9-iki téli idényben pedig 555 mm. kenyeret osztottak szét. Az utóbbi intézmény Budapesten már 5 menhelyet tart fenn, amelyek az utolsó évben 266,318 embernek adtak 10 fillérért, vagy ingyen éjjeli szállást, fürdőt és egy-egy tál meleg levest. Olvassátok el az említett cikket a „Kelet”-ben, mely tárgyalja a mi charitativ intézményeink tevékenységét! . . .

Ha ez nem fáradságos, becsületes és – ami fődolog – eredményes alkotó munka, akkor mi lenne az? De nem mindenkép találó az előadó amaz ítélete sem, hogy az u. n. konzervatív □ közönyösek a charitativ munkával szemben. Elismerem, hogy ez oldalról több elevenség volna kívánatos; de pl. a NP♦♦ hivatalos évi jelentése is többek közt kimutatja, hogy például a Corvin Mátyás □ egyik lelkes tagja a „Szeretet” egylet számára, amely 100-150 hülye gyermek ápolását gyakorolja, 7-8000 koronát

kéregetett össze; két más tv.♦♦ a főváros támogatását eszközölte ki, úgy hogy ma az egylet rákosszentmihályi intézete a páholy és magánosok támogatása, valamint a belügy-minisztérium 24,000 K segélyével és a fel-emelt ápolási illetékekkel a jövőben is zavar-talan működést fejthet ki.

A NP.♦♦ évi jelentéséből azt látom továbbá, hogy a többi un. „konzervatív” □ is – gyenge anyagi erejéhez képest – kiveszi a maga részét a szksi jótékonyság munkájá-ból. Ezzel azonban koránlsem állítom, hogy e téren nem tehetnének ezek a □ többet is, mint eddig.

IV. A magyar szksség szociális programmja.

De ha megemlékeztem az ifjú szocioló-gus ttvk.♦♦ tevékenységének árnyoldalairól, csak az igazságnak tartozom, amidőn fejte-getéseim keretébe belevonom e munka nemes gyümölcsének, alkotásainak az ismertetését is.

A radikális szociológusok megjelenése a szksség küzdőporondján friss vérkeringést, új életet hozott a sok helyütt csakugyan el-ernyedtv. ♦♦ láncba. Az a tüzes elan, az a nagy energia, amelylyel munkához fogtak,

a circumspektus, lassan mozgó tábor fel-
 rázta évtizedes lethargijából. Támadásuk,
 amely itt benn úgyszólván mindent elért, ami
 régi és ami az ő népszónoki felfogásukkal
 ellenkezett, megfélemlítette, munkára sarkalta
 a többieket. Ifjú hevükben, számos, néha el-
 hamarkodott intézkedésükkel ingerült, e Ház-
 ban szokatlanul éles vitákat provokáltak a
 máskép gondolkodókkal. Noha e küzdelmek
 itt benn a prof.♦♦ világnak is éppen nem
 sympatizáló figyelmét felénk fordították két-
 ségtelen, hogy e viharok a több helyütt el-
 ernyedtt szkszi légkörre tisztítólag hatottak és
 a szkszi életet pezsgőbbé, a munkát inten-
 zívebbé tették.

Meg kell állapítanunk továbbá, hogy
 az ú. n. „radikalizmus” munkája különösen a
 társadalompolitikai intézmények létrehozása
 érdekében az utolsó néhány évben igazán
 nagyszerű volt. A Társadalomtudományi Tár-
 saság, a Társadalomtudományi Szabad Iskola,
 a Magyar Tanítók Szabad Egyesülete, a
 kath. ifjak Mária-kongregációját ellensúlyozni
 hivatott, felekezetenlküli Galilei Kör, a Választó-
 jogi Liga, a Reform Klub stb. mind a radi-
 kális szksség alkotásai, amelyek a magyar
 társadalmi felfogás átgyúrásának nehéz mun-
 kájában már is jelentős szerepet töltenek be.

Ez intézmények tanító, felvilágosító és
 propagatív munkájánál sem mellékes a mo-

dor. Meggyőződésem az, hogy az intellektuelek osztályában bizonyára nagyobb eredményt érnének el a radikalizmus szks. apostolai, ha munkájukban a náluk szokásos érdes, népgyűlési hangot mérsékelnék. Ép úgy kívánatosnak tartanám, ha a szksi védelem alatt működő „Galilei Kör” ifjúsága is kevésbé provokatív szellemben neveltetnék. Mélyebben szántó, zajtalan, tudományos munka, intenzívebb szksi szellem és több tolerancia az ellenkező gondolkodásúakkal szemben inkább megfelelné a mi céljainknak.

*

* *

Amit Jászi ♦♦, főmesteri székfoglaló beszédében ez év február hó 3-án mint radikális szks♦♦ programot enunciált, oly perspectivát nyit a magyar szksesség alkotó tevékenységének, amely évekre elég volna az összes magyar □□ számára. A Martinovics □ főmesterének e programmbeszéde valóságos szksi esemény, amelyre, noha kihívta maga ellen a klerikális prof♦♦ sajtó határtalan haragját, a magyar szks □□ össze-sége csak büszke lehet! Bejelenti az új főm.; mindenekelőtt, hogy szociológus íróhársaival egy, a jelenlegi, meghamisított nemzettörténelem helyett egészen új alapra fektetett magyar történelmet fog kiadni, „oly történel-

met,” – így szól – „amely semmiféle párt vagy osztály szolgálatában nem áll, amely nem a királyok, hadvezérek és diplomaták, hanem a testi és szellemi munkások történetét is objektíve tárgyalja, vagyis: amely nem politikai vitairat, vagy propagandisztikus adattár akar lenni, hanem amely szenvedelem nélkül tárja fel a történelem kettős folyamának: a háborúnak és kultúrának, az államnak és a munkának kölcsönhatásait és eredményeit.”

A történelemírásnak ez új, becsületes módszerét tudvalevőleg Guillelmo Ferrero, a nagynevű történettudós honosította meg és a külföldön már ez az irány a történetírás valóságos forradalmát idézte elő.

Ez az új irányú magyar történelem az agrár-feudális Magyarország valódi, szomorú múltját tárná a nép elé és e múlt megismerése, az eddigi népbálványok lerombolása nagyban elősegítené az új Magyarország megalapozását. Programba vette a Martinovics □ a társadalmi kérdések előkészítését szinte minden irányban, mely viták eredménye azután – mint Új-Magyarország radikális-demokrata programja foglaltatnék össze az ország közvéleménye számára. Megállapítatnék e társadalmi reform-tervezetben, hogy az agrár-feudalizmus bukása után Magyarországon minő új intézményeket

és alapelveket kellene felállítani és keresztülvinni, pl. többek közt: az elavult extenzív mezőgazdaság, a vármegyei közigazgatás, a butító felekezeti népiskolák, a jelenlegi helytelen nemzetiségi politika stb. helyébe.

Vitakérdésekül jelölte meg a Martinovics □, hogy az önálló vámterület, vagy a vámközösség álláspontja előnyösebb-e az ország népességére nézve? Termelő-szövetkezeteket, vagy kisparasztagazdaságokat létesítsünk-e és mily eszközökkel? A nemzetiségek jogos igényeinek kielégítése a mai vármegye, vagy új területrészek kereteiben történjék-e?

Tárgyalni fogja a szekularizáció, a népies jogvédelem kérdését stb.

A Martinovics □ e nagyszabású programot a tv.♦♦ □-al karöltve, együttes munkákon óhajtja megvalósítani. Kívánatosnak tartanám tehát, ha a □ külön-külön, már előzetesen is foglalkoznának e társadalmi kérdések egy-egy témájával és az együttes munkák alkalmával kész javaslatokkal jelennének meg.

Kívánatos továbbá, hogy ez alkotó tevékenység keretébe a NP.♦♦ őszi munkaprogram-anyagát is beleillesszük, nevezetesen: a drágaság leküzdését, mint elsőrangú szociális kérdést; továbbá az elvesz-

tett pozíciók visszaszerzésének ügyét a philantropikus és egyéb, kezeink közül kisiklott alkotásoknál; a szks.♦♦ szellemű publicisztika fejlesztését a „Világ” útján; vidéki ☐ alapítását és általában a magyar szkség erősítésének kérdését a perifériákon stb.

Oly feladatok ezek, ttvk.♦♦ a magyar szkség alkotó tevékenysége számára, melyek ellátják a magyar ☐ összeségét intenzív munkával akár egy évtizedre is.

Van tehát új alkotásra elég tág tér e Házban a meglévő intézmények erősítésének eminens kötelezettsége mellett is.

A magam részéről e még egyelőre forrásban levő, nagyjelentőségű szociális tervekhez – mint a Madách D speciális, új alkotását – újra ajánlhatom, mint tavalyi előadásom alkalmával – a magyar parasztság, a *vidéki* népmilliók szellemi nivójának emelését, az akkor egyelőre vázlatosan kifejtett program alapján. A városi alsó néposztálynak iskolán kívüli szellemi ellátását számos szks.♦♦ eredetű szabadiskola-intézmény végzi; de a vidék, a falu népe még mindig, szinte kizárólag a klerikalizmus butító szellemi vezetése alatt áll. 250 ezer tagja van a katolikus népszövetségnek és e szervezet polyp-karjait energikus tevékenységgel mind tovább terjeszti ki. Itt az ideje, hogy ez

aknamunkának gátat vessünk. Valamint a Mária-ifjak kongregációját a szks.♦♦ szellemű ifjúsági egyesületek és internátusok fogják ellensúlyozni, ép úgy a magyar falu népét is ellensúlyozó szervezettel, szks.♦♦ szellemű, liberális népszövetség létesítésével és iskolán kívüli oktatással kell a klerikalizmus hatalma alól felszabadítanunk.

*

Kedves tv.♦♦eim! Giesswein Sándor, a filozófus pap-képviselő múlt heti parlamenti beszédében hangoztatta, hogy: „minél alacsonyabb kultúrfokán áll egy nép, annál több erőt pazarol el kicsinyes cívódásokra; minél magasabb fokú egy nép kultúrája, annál több erőt igyekszik valódi munkára fordítani.” Ebből, szer.♦♦ tvk.♦♦, mi szks.♦♦ is tanulságot vonhatunk.

Hosszúra nyúlt előadásomat e nem szks.♦♦ tudós kőbe véshető igéjével zárom, valamint azzal az óhajjal, hogy a magyar szks.♦♦ kebelében szűnjenek meg végre a meddő, testvérietlen harcok és az egymás becsületlen, önzetlen, közérdekű munkájának lekicsinylése. Azt kívánom, hogy a kölcsönös megértés, a más nézetek tisztelete, az igazi tv.♦♦-i szeretet, összehozzanak minden

magyar szks♦♦-t egy akolba, egy pásztor vezetése alatt, együttes alkotó munkára, a kir♦♦ művészet szolgálatában. . . .

Lerombolni pedig csupán azokat a korlátokat kívánom, amelyek a □-t a □-tól, a szks♦♦ tv♦♦-t a tv♦♦-től elválasztják ...